

Hidegbéke? Jó szó. Nyilvánvalóan a hidegháború a gyökere. S mint ahogy az a háború sem valódi, ímígyen ez a béke sem az.

Tóth Erzsébet *Hidegbéke* című kötete az alcímben jelzett két évszám

40 Bakonyi István

TÓTH ERZSÉBET

HIDEGBÉKÉJE

(*Esszék, tárcák, kisprózák,*

2008–2012)

közötti honi békétlenségeink krónikája. A költőhöz méltó módon persze meglehetősen szubjektív hangon. Új világunk válságokkal terhes éveiről, a „közügyekben érdekelt” poéta erős publicisztikája. Folytatja a nemes hagyományt, vagyis az írók-költők sajtóbeli sze-

replését, s ebben akár a *Nyugat* legendás szerzőikig visszamehetünk. Tóth Erzsébet az esszé műfajában is jeleskedik, ebben pedig olyan kiváló kortársaira emlékeztet, mint Bertha Bulcsu, Csoóri Sándor, Csurka István vagy éppen Konrád György. Más kérdés, hogy egyikükhöz közelebb áll a világlátása, mint másokhoz...

A *Hidegbéke* írója érzékeli az írástudók felelősségét. Azt, hogy minden időben szólniuk kell. Ez a belső parancsuk, lelki kényszerük. Akkor is, ha jól tudja: „Kizárólag a mű minősít. Mindazonáltal vannak helyzetek, amikor saját élete vagy a közösség fenyegetettsége közvetlenebb megszólalást igényel tőle.” S bár könnyedén észrevehetjük, hogy hova tartozik, s ezt a szellemi oldalt jobb szó híján nevezhetjük jobb oldalnak is, ám mindegyik tábor számára hasznavehető a gondolatai. Az ajánló szöveg szerint ezek az írások „az átalakulás vesztese melletti hűségnyilatkozatok”. Így van, de azért hozzátesszem: az sem biztos, hogy a pillanatnyilag győztesnek látszó erő mindig a győztesek táborát erősíti... Örkény István gondolatát idézve: e kor nekünk szülőknek s megölnőknek. Vagy éppen remekművének, a *Pisti a vérzivatarban* című drámájának a világa is eszünkben juthat. A gyilkos és az áldozat szerepének fölcserélhetőségéről például.

Tóth Erzsébet hangja nyers, erőteljes és szenvedélyes. Lírai elemekben a prózája nem túlzottan gazdag. A tények szikársága szembeötlő. Indulatosan veszi sorba azokat a gondokat, amelyek szerint mérgezik a légkört. Például 2008-ban, a totális válság kirobbanásának idején. Persze, hogy a morális válság itt az elsőleges! Hiszen az hozta maga után a mesterségesen létrehozott gazdaságit is. Ostorozza a manipulációt, az eszmék megcsúfolását, 1956 újabb megalázását az 50. évfordulón. Helyenként persze az olvasó túlzónak is érezheti egynémely aggodalmát, borúlátását. Amikor pl. Magyarország katonai veszélyeztetettségéről ír. Vagy amikor az apokalipszis

jelenlétével foglalkozik. De úgy érzi, hogy ki kell mondania a bajt, még ha ezzel sokkhatást is kivált.

Újraéleszti, továbbírja a tárcsa műfaját is. S ebben nemcsak a politikum van benne, hanem az annál örökérvényűbb dolgok is. (Pl. a *Testkép* soraiban.) Arról is élvezetesen szól, hogy a macska hogyan rágja szét a technikai eszközök zsinórját. Hogyan viselkedik a háziállat a modern világban? S az ember?... 41

Jól érzi a határokat. Ez a költő prózájából, publicisztikájából világosan látszik. Jól érzi, hogy vannak témák és gondok, amelyek nem a lírai megszólalást igénylik, helyette a tárcsa vagy a jegyzet műfajában lelnek otthonra. Ezt fontos hangsúlyoznunk akkor, amikor azért akadnak versek, amelyek a lírai minőség híján szólnak egyébként fontos közéleti-politikai dolgokról. Tóth Erzsébet tudja, mikor melyik műfajban kell szólnia. És igen otthonosan mozog ezen a területen is. E mögött természetesen ott van, hogy költészete is magán viseli a közéleti ihletettségek jeleit. Mindeközben érzékelteti, hogy milyen fontosak a gyökerek, az eszmélkedés helyszínei (*Ahonnán jöttünk*). Így jut el saját, személyes életének mozzanataitól a magyarság sorskérdéseinek fölmutatásáig. Egymástól elkülönülő, egymást mégis erősítő, egymásra épülő írások ezek.

Vannak persze lírai áradású szövegei is. Ilyen pl. *A dinnye szíve*. Eszünkbe juttatja a fogalmakat: nosztalgia, hiány, fájdalom, a valós érzelmek utáni vágyakozás. Szép befejezése: „Most már a dinnye szívéét mindig kivágja belőlünk valaki, háború nincs és béke sincs, háború van és béke nincs, elhullnak mind a harcosok, Isten, áldd meg őket, Isten, áldd meg a magyart.” Ám a lírát gyorsan kioltják a negatív jelenségek, pl. a hivatal packázásai, a társadalom életének zűrzavarai, a tisztességes megélhetés gondjai. S persze számol az idő múlásával is, miközben visszatekint a szülőföldjére. Oda pedig ma már főleg halottai kötik. És ezzel így vagyunk sokan...

Leggyakrabban valóban az alullevőkről és a vesztesekről elmélkedik. Mások szájába ad monológot a sanyarú sorsról (*Holtankoljak.hu, Próbafekvés*). Ezekben az írásokban szépírói erényeit mutatja meg. Ugyancsak empátiával és érzékenyen búcsúzik a MALÉV-től. Ám a legegységesebb gondok sem hagyják hidegen, akár a világmindenségig bezáróan. De sokkal gyakrabban beszél a magyar sorsról és valóságáról. Ennek aprónak tűnő része, ahogy a parasztságról értekezik, szemben azokkal, akiknek ez mintegy szitokszónak számít. „Idáig tud fajulni az ideológiával összekotyvasztott emberi butaság és rosszindulat.” – írja. S arról már nem is szólva, hogy a magyar népművészet egésze bizony paraszti jellegű kultúra!

És foglalkoztatja egy gondolat, ami a *Lélekjelenlétben* így fogalmazódik meg: „A rendszerváltás éveinek is nevezett átmeneti korszakról beszélek,

amikor a nemzet izgalommal, de gyanútlanul élte át az eseményeket, átengedve a kezdeményezést azoknak az erőknél, aki el tudták képzelni a sorsfordító éveket új alkotmány megteremtése nélkül, a régi hatalmi elit helyén maradásával, a hatalmon való osztozkodással.” Így próbál 2009-ben
42 Tóth Erzsébet rávilágítani legújabb korunk bajainak egyik fő eredőjére. Van benn igazság...

A szerző hovatartozása tehát nem kétséges. Indulattal idézi Heller Ágnes, aki szerint „minden ész valahogy a baloldalra szorult...” Ez a nyilvánvalóan igaztalan bírálóval joggal bosszantja föl, és nem rejti véka alá véleményét a jeles filozófussal szemben. Kemény és határozott hangon védi igazát, ami persze a hozzá közelállóak igaza is. Lehet véleményét sarkítottnak is látni, de valljuk meg, hogy a másik félét legalább annyira sarkított. Naponként tanúi vagyunk ezeknek az egymásnak feszüléseknek, a mindennapjainkat mérgező viszályoknak. Bizonyos írásaiban arra is figyelmeztet Tóth Erzsébet, hogy szembe kell végre néznünk közelmúltunk számos, idegrongcsoló és személyiséget torzító bűnével, például a sokat hangoztatott, hírhedt ügynöküggyel. És figyelmeztet legújabb korunk vívmányára, illetve az internet veszélyeire. Persze ez ma nagy közhelytéma. Az adaléka arról szól, hogy a világhálón hozzáférhető extrémítások többek között az ember szexuális nyomoráról tanúskodnak. „A virtuális tér átveszi az uralmat felettünk, és tovább gerjeszti a kielégíthetetlen perverzítást.” De van-e megoldás? – tolu föl bennünk a kérdés. Aligha – sugallja a szerző. Azért ez eléggé elkeserítő... De tudjuk: a bajt ki kell mondani!

Meg hát más ellen is nehéz tenni valamit. Itt van pl. a *Kampánybűz* című írás 2010 februárjából, amikor hosszú sorban álltak az emberek ingyen levesért. S miként tudjuk: ezek a sorok azóta sem szűntek meg. Ama bizonyos nyolc évet követő időben. Vagy említsem, hogy milyen csúfosan bukott meg épp az az irodalmi hetilap, a *Nagyítás*, amelynek Tóth Erzsébet is munkatársa volt, s egyben a vesztese – sok, kifizetetlen szerző mellett? És az a lap szerzőnk oldalán jött létre...

Súlyos kérdéseket feszeget tehát a *Hidegbéke* írója, de a válaszadás egyre bizonytalanabb. Sajnos, e sorok írása idején, 2013 júliusában hasonló indulatokkal terhes az ország. Van még dolguk az írástudóknak! Tóth Erzsébetnek is, aki jelentős lírai életműve mellé most letett egy újabb bizonyítékot: a felelősen gondolkodók egyikeként. Hogy továbbra is igaz legyen: „A csillogos ég fölöttem, az erkölcsi törvény bennem.” (*Nap Kiadó, Bp. 2013*)